

Svečanost u Arhivu BiH

**DOGAĐAJ
NEDJELJE**

Raif Dizdarević predao svoju arhivu

Arhivska građa će se moći koristiti tri godine nakon smrti predavaoca. Jedan manji dio biće dostupan poslije pet godina

Učitaonici Arhiva BiH jučer je upriličena svečanost povodom primopredaje lične arhivske građe Raifa Dizdarevića, koja je nastala tokom njegovog dugogodišnjeg političkog angažmana za vrijeme bivše Jugoslavije. Ugovor o primopredaji potpisali su uvaženi Dizdarević i direktor Arhiva BiH Dušan Vržina, koji je zahvalio na ukazanoj povjerenju i Dizdarevićevoj odluci da baš Arhiv BiH dobije njegovu arhivsku građu.

Naučne svrhe

- Smatrao sam da je najnormalniji potez da arhivu predam Arhivu BiH. To je moj dug, s obzirom na moje djelovanje na mnogim dužnostima i kao čovjek i kao političar iz BiH, u tom periodu. Da sam odabrao, recimo, Ljubljanu ili Beograd, mislim da bi mi se s pravom prigovaralo. Ustvari, prigovarao bih sam sebi, kazao je Dizdarević. Vržina je podsjetio na 12. decembar davne 1947. kada je Narodna skupština SRBiH donijela odluku o formiranju Arhiva BiH koji bi imao zadatak da se bavi prikupljanjem, čuvanjem i davanjem na korištenje arhivske građe. Kako je naglasio, s tim u vezi, povod ovoj svečanosti ima veće i dublje značenje.

Govoreći o Dizdarevićevoj arhivi, pojasnio je kako je riječ o izuzetno važnoj građi koja će se koristiti u naučne i istraživačke svrhe. Prema Zakonu o arhivskoj građi, ova arhiva će se moći koristiti tri godine nakon smrti predavaoca arhivske građe. Jedan manji dio, kako je naglasio Vržina, biće dostupan poslije pet godina.

- Gospodin Dizdarević je na svom arhivskom fondu radio potpuno sam. Čak je uz samu građu sačinio i arhivski registar radi lakšeg korištenja. Ova izuzetno vrijedna arhiva za historiju BiH poslužit će u budućnosti mnogim historičarima i istraživačima, istaknuo je Vržina.

Raif Dizdarević bio je predsjednik Predsjedništva SRBiH od 1978. do 1982. te predsjednik Savezne skupštine (1982 - 1983). Od 15. maja 1984. do 30. decembra 1987. bio je sekretar za vanjske poslove, a član Predsjedništva SFRJ od 30. decembra 1987. do 15. maja 1989. Nakon ostavke Hamdije Pozderca, postao je predsjednik Predsjedništva SFRJ. O svojoj političkoj karijeri svjedočio je u knjigama "Od smrti Tita do smrti Jugoslavije: svjedočenja" (1990) i "Put u raspad" (2012).

Svjedok i učesnik

- Odlučio sam da, ono u čemu učestvujem, na neki način i zabilježim. U jednom trenutku

učinilo mi se da su to velike gomile koje sam skoro počeo da cijepam. Sa mnogim je čitav niz godina radila gospođa koja se brinula o toj dokumentaciji, i kad je to vidjela, počela je da plače i govori pobogu, kako to možete cijepati, sakupljali smo to godinama. Rekla mi je da će se ona pobrinuti za to i odnijeti sve u Sarajevu, ispričao je Dizdarević kako je nastala arhiva, dodavši da je tematski dosta različita, baš kao i poslovi kojima se godinama bavio.

S obzirom na to da je jučer obilježena i 67. godišnjica postojanja arhivskih službi u BiH, kako je istaknuto, Arhiv BiH čuva zbirke, lične i porodične fondove mnogih uglednih ličnosti poput Envera Čemalovića (1939 - 1943), Rate Dugonjića (1937 - 1984), Avde Hume (1943 - 1983), Uglješa Danilovića, porodica Budimlić, Hadžiristić, Jelić, Fučić i drugih. Arhiv BiH čuva i primjerke Oslobođenja, od prvog broja 1943. godine do posljednjeg.

Elma Godinjak

Obrazovni sistem BiH Sve škole pod jednim krovom

Projekcija obrazovanja u BiH nakon presude Vrhovnog suda Federacije BiH o dvije škole pod jednim krovom kao obliku diskriminacije

Nenad Veličković

Nakon što je Vrhovni sud Federacije BiH 28. avgusta donio presudu kojom poništava drugostepeno rješenje Kantonalnog suda u Mostaru, a potvrđuje prvostepeno, susjednog općinskog, u postupku za utvrđivanje diskriminacije nema više pravnih dilema da je organizovanje, donošenje i implementacija planova kojima se odvajaju učeni na etničkom principu diskriminatorna praksa (Vrhovni sud FBiH u Sarajevu broj 58 0 Ps 085653 13 rev. od 29. 8. 2014.; Kantonalni sud HNK-a, 58 0 Ps 085653 12 Pž od 11. 6. 2013.; Općinski sud u Mostaru 58 0 Ps 085653 11 od 27. 4. 2012.).

Postavlja se pitanje: kako bi mogao izgledati obrazovni sistem BiH nakon što je praksa dvije škole pod jednim krovom s najviše instance označena nelegalnom, uz ponovljen nalog da se provedu zakonom predviđene neophodne radnje, doslovno:

da se ustanove jedinstvene integrirane multikulturne obrazovne ustanove - škole za utvrđena upisna područja sa jedinstvenim naučnim planom i programom, uz puno poštovanje prava djece na obrazovanje na materinjem jeziku.

Na to pitanje odgovor teško može biti više od niza pretpostavki izvedenih iz analiza aktuelnog stanja u obrazovanju i bezuspješnih napora da se ono promijeni.

Stamena patrijarhalna realnost

Presuda Vrhovnog suda nije jedino moguće gledište na ovaj problem, i bez obzira na svoju pravnu snagu, ona teško da može biti išta više od jedne dobijene bitke u, čini se, izgubljenom ratu.

Taj rat izgubljen je već u Daytonu, krvlju ovjerenom pobjedom nacionalističkih stranaka na izborima 1990. godine. Većina Titovih pionira tada se okrenula ciljevima zastupljenim u današnjem obrazovanju i vrijednostima nacionalizma: jeziku, tlu, prošlosti, tradiciji i religiji.

To već govori mnogo protiv nostalgično-romantičnih lamentacija nad socijalističkim obrazovanjem. Da je ono bilo dobro, i da je zaista razvijalo valjanu informisanost i kritičko mišljenje kao predušlov uspješne demokratije, političke opcije krvi i tla ne bi mogle slaviti toliko sjaj

nih uspjeha. Eto, reći će gubitnici u ovom procesu, imali smo i takve škole, jednu pod jednim krovom, pa šta je bio rezultat?

Jedinstveni obrazovni program očito nije garancija mira, ni suživotu, niti je to ova presuda koja brka nastavno i naučno, ne dovodeći u pitanje vezu maternjeg jezika i samih sadržaja nastavnog plana i programa.

Jedinstveni program, kakav bi sada trebali napraviti u Hercegovacko-neretvanskom kantonu, ne znači ništa ukoliko je njegov jedini novi kvalitet nekakva i opet nedefinirana multikulturna jedinstvenost kao nova (a zapravo stara, samo prepakovana) vrijednost nacionalizma.

Jugoslavensko obrazovanje nekad, ništa manje nego dejtonsko danas, temeljilo je svoje vrijednosti na epskoj predstavi svijeta, veličajući junaštvo, kiteći se grobovima, slaveći pobjede, strašeći neprijateljima, nagradujući poslušnost, pravovjernost, lojalnost i patriotizam. Na jedan iznuden i tragično pogrešan način ono je i samo bilo nacionalističko, izato njegovim dachama nije bio problem brzo i lako zamijeniti jednu zastavu drugom. Realnost je danas takva da se onaj domaćin, koji prije sto godina nije kćerima dao da se školuju jer je u tome vidio samo nenadoknadiv gubitak radnih sati u kući, štali i dvorištu, u međuvremenu dosjetio kako da školi doskoči: prisvojio je, dao joj ime svoga pradeda i sada on odlučuje šta će se u njoj misliti i činiti, s otprilike jednakim pravima kao što gospodari kološnjicem. To naravno nije bila ideja prosvjetiteljstva, ali ta se ideja ionako drži preminulom nakon što je iscipelarena cinizmom postmodernih intelektualaca.

Da li je Vrhovni sud svojom presudom ovoj stamenoj patrijarhalnoj realnosti suprotstavio utopiju?

Čini se da jeste. Njegova presuda stoji na nejačkim nogicama pretpostavke da se prava djeteta mogu posmatrati i odvojeno od prava roditelja i zajednice kojoj roditelji pripadaju. Ta pretpostavka prepoznaje roditelje i zajednicu kao moguće uzurpatore dječijih prava. Sud, drugim riječima, pretpostavlja da roditelji i staratelji mogu biti nekompetentni za donošenje odluka u najboljem interesu djeteta.

Iako zvuči pomalo čudno, kao neka teorijska petarda, ovdje se roditeljstvo ne smatra pravom nego obavezom, i to ne obavezom prema kolektivnoj (vjeri, tradiciji, porijeklu, zemlji) nego obavezom prema djetetu. Tu se postavlja radikalno, ali i vrlo logično pitanje: kako neobrazovan roditelj može biti ključni faktor obrazovanja? Da li je biološka ljubav

Zakon, drugim riječima, ne daje je

Gimnazija u Mostaru: Ministri obrazovanja predlažu je kao recept

dovoljna da nadomjesti manjak znanja, jesu li u majčinom mlijeku sadržana sva savremena dostignuća pedagogije i psihologije?

Vrhovni sud na ova pitanja odgovara negativno. Nesumnjivo, i veliki broj roditelja potpisao bi isto. Ali ni sud ni ti roditelji nisu u poziciji da svoj alternativni koncept privеду praksi. Oni čak nemaju ni jasnu sliku kako bi taj koncept trebalo da izgleda u realnosti. Kakav bi to zajednički plan i program trebalo, pod prijetnjom sudskim batičem, dvoškolno-jednokrlovne vlasti da implementiraju?

Zamislimo ih, teško, ali ipak, da u strahu od sankcija pristupaju izvršenju naloga iz presude. (Teško, jer takvog straha u stvarnosti nema. Ko im bilo šta može? Kolike su kazne? I ko bi, konkretno, imenom i prezimenom, bio dužan da ih plati ili odeži? Onaj s mandatom demokratske većine izabran upravo zato da zakone drži manjim od običaja?)

Jedinstveni planovi i programi... iz čije istorije, iz čije književnosti, i najzad, iznad svega, iz čijeg jezika? Jezik se ovdje koristi kao trojanski konj. Pod nastavom na maternem jeziku podrazumijeva se nastava o nacionalističkim vrijednostima, iako se, da manipulacija time bude još zločudnija, u Bosni i Hercegovini radi o jednom jeziku kojeg njegovi govornici samo različito zovu. (To je u svojoj knjizi "Jezik i nacionalizam" izvela na čistac Snježana Kordić.) Pa će tako na času hrvatskog jezika hrvatska djeca učiti da su Ivana Gorana Kovačića ubili četnici, a na času srpskog srpska djeca da poema Jama govori u ustaškim zločinima nad Srbima u Drugom svjetskom ratu. (O tome više u mojoj knjizi "Sko-lokrećina".)

Obrazovanje u raljama nacionalizma

Presuda je Vrhovnog suda neprevodiva na jezik (roda moga) koji zuji, zveči, zvoni, zvuči, šumi, grmi,

tutnji, hući, mreška se i propinje. Prava logika nesamjerljiva je etničkoj.

Ali to sve skupa ne znači da je presuda Vrhovnog suda osuđena na šprdačinu i habanje po medijima, čemu svjedočimo u slučaju Sejić-Finci (O toj presudi pisao sam u tekstu *Jevandjelje po Dejtonu: De fascio i de iure*). Ne radi se tu samo o Sudu i krivcu, nego i o tužitelju. Hoće li presuda imati snagu ne zavisi od mišića sudija. Nepoznata varijabla u ovoj jednačini diskriminacije nisu oni koji diskriminiraju, niti oni koji diskriminaciju upošte ne vide, nego oni koji je smatraju neprihvatljivom. A to su sada ovdje, osim dva suda, uglavnom nevladine organizacije. Hoće li njihov borbeni entuzijazam splasnuti nakon što presuše inostrani fondovi koji im osvijetljavaju mete? Ili će se prije tog sudnjeg dana prepoznati, udružiti i politički artikulirati građani s dovoljno znanja, hrabrosti i želje da izvuku obrazovanje iz ralja nacionalizma?

Takav program nije ponudila ni jedna stranka na posljednjim izborima. (O tome vidi odličan tekst Namira Ibrahimovića na Skolegijumu "Obrazovni strankenštajn".) Razumljivo je i nimalo iznenađujuće da ciljeve i metode obrazovanja ne dovode u pitanje nacionalističke stranke, koje iz ovakvog školskog sistema izvlače maksimalnu korist. Upravo takav sistem obnavlja čelije njihovog glasačkog tijela. A razumljivo je, iako ne jednako jasno, zašto se tome ne suprotstavlja opozicija; zašto se i ona pragmatično okrenula nacionalizmu, zainteresovana jedino za što veći udio u mrvicama vlasti. Na ovakvoj političkoj sceni reforma obrazovanja može biti važan adut stranke, koalicije ili pokreta koji će zauzeti mjesto realne opozicije.

Program jedne takve reforme morao bi uvažavati postojeće zakone i djelovati u njihovom okviru, ne odustajući od zahtjeva za

njihovom promjenom. U tim zakonima nacionalizam (srpski, hrvatski, bošnjački) nije eksplicitno naveden kao poželjan vrijednosni sistem. On se sakrio iza sintagme vlastite vrijednosti, u članu 3. Okvirnog zakona:

"Opći ciljevi obrazovanja proizlaze iz općeprihvaćenih, univerzalnih vrijednosti demokratskog društva, te vlastitih vrijednosnih sistema zasnovanih na specifičnosti nacionalne, historijske, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koje žive u Bosni i Hercegovini."

Dalje se opći ciljevi opisuju, od a do j; ali ni slova nema o vlastitim. Da su to srpske, hrvatske ili bošnjačke, to zakon nigdje ne kaže. Slično je i u njegovim kantonalnim razra-

neophodna za međusobno razumijevanje i poštovanje, različiti nacionalni planovi i programi izgubili bi smisao. Čak i da u razredu nema daka "druge vjere, kulture, istorije i nacije", specifična priča o istoriji, vjeri, kulturi i naciji morala bi biti ista, kao da su svi oni tu.

Dosljedna provedba ovog standarda, s uporištem u zakonu, rezultirala bi spoznajom da različitost i specifičnost nisu jedno te isto i da insistiranje na specifičnostima opterećuje sistem, da oduzima dragocjeno vrijeme i energiju koja bi mogla biti utrošena na ono čemu obrazovanje i treba da služi, a što je sve u zakonu pobrojano.

Reforma, osnažena presudom Vrhovnog suda, precizirala bi jasno i izravno načine provjere ostvare-

MRVICE U VLASTI

Razumljivo je i nimalo iznenađujuće da ciljeve i metode obrazovanja ne dovode u pitanje nacionalističke stranke, koje iz ovakvog školskog sistema izvlače maksimalnu korist. Upravo takav sistem obnavlja čelije njihovog glasačkog tijela. A razumljivo je, iako ne jednako jasno, zašto se tome ne suprotstavlja opozicija; zašto se i ona pragmatično okrenula nacionalizmu, zainteresovana jedino za što veći udio u mrvicama vlasti

dama. Zakon, drugim riječima, ne daje jednom nacionalizmu onaj i onoliki prostor koji je i koliki on na svojoj teritoriji uzurpirao. I zato je Vrhovni sud donio presudu kakvu je donio.

Program reforme obrazovanja morao bi se pozivati na analize postojeće prakse, a koje bi bez većih teškoća pokazale da za tzv. vlastitim vrijednosnim sistemima nema potrebe, jer je sistem univerzalnih sasvim dovoljan. Isto bi tako lako pokazao da se specifičnosti - nacionalne, historijske, kulturne i vjerske - ne mogu svesti na specifičnosti samo jedne nacije, jer ni to u Zakonu tako ne piše.

Ukoliko bi svaka bila zastupljena podjednako, i u onoj mjeri koja je

nja postavljenih ciljeva. Tu bi već tražena jasnoća onoga što daci treba da znaju, mogu i žele proreštalata sadržaje, iz kojih bi onda ispalilo sve što je zastarjelo i što je djeci nepotrebno i nekorisno.

U ovako zamišljenoj reformi odgovornost bi se sa stranačkih kadrova u ministarstvima i upravama škole prenijela dobrim dijelom na nastavnike. Oni bi svojim znanjem, radom i pedagoškim vješinama garantovali ispunjenje ciljeva i bili za to adekvatno plaćeni, ili bi snosili najveću krivicu u slučaju njihovog nepostizanja. Tada bi uloga akademske zajednice u oblasti obrazovanja i na tzv. tržištu znanja bila jasnije definisana: cijenili bi se oni fakulteti i programi koji bi bu-

duće nastavnike osposobljavali da bez straha, nego naprotiv, s polemom, preuzmu odgovornost za rezultate svog rada.

Proturreformatori

Pokret koji bi se okupio oko ovakvog programa morao bi računati na otpore. Protiv njega, čini se, bila bi u ovom trenutku većina aktera obrazovnog procesa. Prije svega nacionalističke stranke, koje se neće odreći enormnih dobiti ostvarenih zloupotrebom obrazovnog sistema. Ona će, nasluti li opasnost, angažovati sve svoje druge mehanizme u odbrani ovog najvažnijeg. Zakukala bi crkva, zagalamili mediji, uzburinili se sindikati, angažovali sudovi (kakav je mostarski kantonalni, pomenut na početku ovog teksta), stvorila se atmosfera straha, podzrenja, sumnje... Roditelji, poslovitno nezainteresovani za dublje promišljanje obrazovnih politika, priklonili bi se kampanji protiv reforme, štiteći sistem koji slabo znanje nagrađuje visokim ocjenama.

Iveliki broj nastavnika uzjahao bi na taj talas, opravdano zabrinut za svoj status. Iz iskustva, a ne treba ga imati mnogo, jer se ovdje stalno nešto kaobajagi mijenja i reformiše, nastavnici bi u reformi vidjeli uglavnom nepotrebne i besmislene administrativne i birokratske dodatne komplikacije, a to znači uglavnom više rada, odgovornosti i pritiska, a za istu ili neznatno veću platu.

S druge strane, podršku ovom pokretu mogla bi dati međunarodna zajednica u Bosni i Hercegovini. To bi bila i njena moralna obaveza, ukoliko vlastite deklaracije o pravima djece ne smatra manje vrijednim od stranačkih interesa domaće političke elite. I ta bi se podrška mogla usmjeriti na postepeno uvođenje alternativnog (jedinstvenog) programa, orijentisanog na ishode, na edukaciju i stimulaciju nastavnika, na opremanje učionica, na iskorištavanje obrazovnog potencijala koji ima internet...

Kako bi, dakle, mogao izgledati obrazovni sistem BiH nakon što je praksa dvije škole pod jelnim krovom s najviše instance označena nelegalnom?

Tri su mogućnosti.

Prva: isto. Presuda će se opstrirati, izvršna vlast neće imati snage da je provede, tenzije će se ublažiti nekom kvazireformom, verbalnim i formalnim rješenjima, guranjem blata pod tepih, uz podršku međunarodne zajednice, čije diplomatske cipele na taj način ostaju čiste.

Drugo: Presuda će se implementirati. Nametnuta reforma izazvaće otpore i propasti prije nego dobije priliku da donese novi kvalitet.

Treće: Presuda će se koristiti kao oružje pritiska na protivnike reformi. Istovremeno, sporo i postepeno alternativno uvođenje novih planova i programa zadobijaće povjerenje argumentima kvaliteta. Pravo i struka, nadopunjujući se i podržavajući se uzajamno, mogu vremenom osvojiti prostor za obrazovanje u najboljem interesu djeteta. A to znači za život otvorenih mogućnosti, od kojih uplemenjivanje ne mora biti ni jedina ni najbolja.

(Tekst objavljen u saradnji sa Inicijativom za monitoring evropskih integracija BiH)

dom nacionalizmu onaj i onoliki prostor koji je i koliki on na svojoj teritoriji uzurpirao